

УДК 025.85

<https://doi.org/10.15407/rksu.28.146>

Ганна Василівна Шемаєва,

*доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
професор кафедри документознавства та української мови,
Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського
(Харків, Україна)*

ORCID: 0000-0002-1053-989X

e-mail: annashemaeva@ukr.net

Тамара Миколаївна Костирко,

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
директор наукової бібліотеки,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
(Миколаїв, Україна)*

ORCID: 0000-0002-4175-9975

e-mail: tamara.kostyrko@nuos.edu.ua

ГАЛУЗЕВІ КОЛЕКЦІЇ РІДКІСНИХ ВИДАнь В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ

Метою статті є актуалізація даних щодо формування галузевих колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках та введення до наукового обігу маловідомих документів і матеріалів. **Методологія дослідження** ґрунтується на історичних принципах та використанні комплексу наукових методів, зокрема: аналізу публікацій; веб-моніторингу бібліотечних сайтів; безпосереднього вивчення досвіду роботи окремих університетських бібліотек з формування колекцій рідкісних видань; контент-аналізу малодосліджених документів. **Наукова новизна** результатів дослідження полягає в тому, що: вперше акцентується

увага на вивченні галузевих колекцій книжкової спадщини в бібліотеках не-класичних університетів України; виявлено спільні та відмінні риси у формуванні колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках; визначено основні напрями бібліотечної діяльності зі збереження, вивчення та просування в науково-освітньому просторі рідкісних видань; введено до наукового обігу маловідомі документи і матеріали. **Висновки.** Узагальнено особливості формування галузевих колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках; визначено, що значна кількість проаналізованих бібліотек здійснює інформування

користувачів про наявність рідкісних та цінних видань у фондах бібліотеки через створення спеціальних баз даних та каталогів; виявлено започаткування діяльності щодо переведення рідкісних видань у цифрову форму та надання доступу до цифрових документів; доведено доцільність та необхідність розширення й поглиблення комунікаційних зв'язків між бібліоте-

ками для організації спільних досліджень галузевих колекцій рідкісних видань та вивчення їх використання в науково-освітньому просторі університетів.

Ключові слова: книжкова спадщина, галузеві колекції рідкісних видань, університетські бібліотеки, формування колекцій, вивчення фонду рідкісних видань.

Актуальність теми дослідження. У сучасній бібліотеці університету важливими є зберігання і дослідження пам'яті про історію й традиції вишу, студентів та науковців, їхній внесок у розвиток національної і світової науки та практики. Найефективнішу форму здійснення цієї культурної місії бібліотеки становлять аналітичні розвідки щодо відбору, колекційного зберігання книжкової спадщини та просування здобутків у науково-освітньому просторі.

Особливої ваги набуває проблема створення та дослідження галузевих колекцій рідкісних видань, зокрема в бібліотеках неklasичних університетів. Це зумовлено тим, що, незважаючи на розвиток міждисциплінарності в науці та інтеграцію наукових галузей, наукові дослідження й підготовка кадрів здійснюються за галузевим принципом. Кожну наукову галузь об'єднує спільність теоретичних поглядів, принципів і методів дослідження, цінностей, форм систематизації знань тощо. Тому актуальним є питання атрибуції, систематизації, переведення в цифрову форму цінних та рідкісних видань з різних галузей науки, які зберігаються в університетських бібліотеках.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання організації колекційних фондів, методологічні підходи до вирішення проблем щодо їхнього формування, оцифровки, використання вивчають як українські, так і зарубіжні дослідники – М. Griffin, L. Tether та L. Campbell, Л. Дубровіна, І. Журавльова, Г. Ковальчук та інші [1, 2, 6, 8, 11]. Так, зарубіжні дослідники L. Tether та L. Campbell [11] розглядають стародруки як освітній ресурс та пропонують розуміння таких колекцій як засобу залучення

вчених і студентів до вивчення стародавніх культур, історії розвитку конкретних галузей. Науковці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зосереджуються на актуалізації ролі книжкових пам'яток для науки, обґрунтовують напрями та підходи до формування цифрових колекцій рукописних й архівних документів та книжок [6]. Серед наукових досліджень рідкісних видань слід виділити здобутки української вченої Л. Лисенко, яка особливу увагу приділила реконструйованим колекційним зібранням приватних та юридичних осіб. На дисертаційному рівні вона охарактеризувала такі колекції за предметно-тематичною, хронологічною та культурологічною ознаками і запропонувала ідентифікаційні індекси відповідно до класифікацій ретроспективних книжкових зібрань [4].

Важливе значення для дослідження рідкісних видань має співпраця бібліотечних фахівців із представниками споріднених соціокомунікаційних структур. Напрями кооперації бібліотек з метою вирішення проблем вивчення та збереження книжкових раритетів у бібліотеках, музеях, архівах визначають Г. Ковальчук, Ch. W. Mann [2, 10]. Досвід роботи наукових бібліотек різних університетів України зі стародруками та рідкісними виданнями розкривають І. Журавльова з О. Самохваловою, Н. Пасмор з О. Будецькою та інші фахівці [1, 5]. Проте особливості дослідження, організації та використання галузевих колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках не знайшли узагальненого відображення в наукових публікаціях.

Метою даної статті є актуалізація даних щодо формування галузевих колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках та введення до наукового обігу маловідомої інформації.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в бібліотеках різних університетів України здійснюється комплекс робіт щодо виявлення, вивчення та збереження книжкових пам'яток. Бібліотеки провідних класичних університетів мають у своїх фондах значні раритетні колекції. Відповідно до існуючого «Порядку відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання» здійснюється реєстрація їхніх фондів рукописів, стародруків та рідкісних видань. Так, до об'єктів національного надбання віднесено колекції раритетів наукових бібліотек національних університетів, зокре-

ма: Львівського імені Івана Франка, Одеського імені І. І. Мечнікова, Харківського імені В. Н. Каразіна, Чернівецького імені Юрія Федьковича [2].

Активізуються дослідження фондів на предмет виявлення рідкісних видань у бібліотеках неklasичних університетів, відбувається виділення їх в окремі колекції за галузями знань. Студіювання особливостей формування таких колекцій ґрунтується на застосуванні комплексу наукових методів – аналізу публікацій; веб-моніторингу бібліотечних сайтів; вивчення досвіду роботи окремих університетських бібліотек. З метою виявлення недостатньо актуалізованої інформації застосовано також метод контент-аналізу.

Для дослідження галузевих колекцій рідкісних видань обрано бібліотеки університетів технічного, аграрного, медичного та юридичного спрямувань. Першочергового значення набуває визначення кількісного складу галузевих раритетів. Загалом проаналізовано 64 сайти бібліотек неklasичних університетів, серед них – 35 технічних, 2 юридичних, 11 медичних і 16 аграрних. Звернення до бібліотечних сайтів дозволило виявити, що в більшості університетських бібліотек відбувається виділення, опрацювання, оцифрування рідкісних видань. Загалом у фондах досліджених бібліотек зберігається 326 091 примірник рідкісних видань. Серед них колекції технічного профілю складають 156 845 примірників, аграрного – 88 702, юридичного – 43 597, медичного – 36947 (Рис. 1).

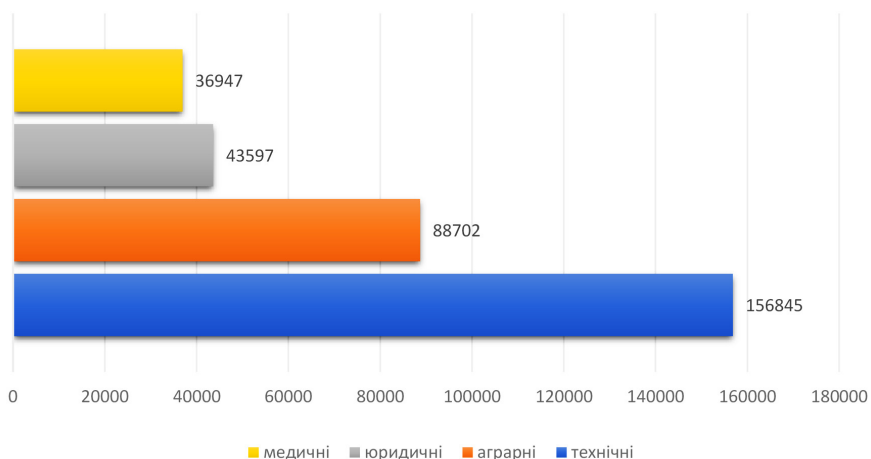

Рис. 1. Загальна кількість примірників рідкісних та цінних видань у фондах бібліотек, які підлягали дослідженню.

За результатами проведеного аналізу виявлено основні напрями роботи з галузевими колекціями. В усіх досліджених бібліотеках відбувається відбір та виділення рідкісних видань у спеціальну колекцію. При цьому такі видання відображають в окремих базах даних та каталогах 14 бібліотек технічних, 2 юридичних, 6 медичних та 8 аграрних університетів. Відбувається й формування міждисциплінарних корпоративних баз даних регіонального значення. У цьому процесі беруть участь 4 бібліотеки (Табл. 1). Так, наприклад, корпоративну базу рідкісних та цінних видань створено бібліотеками Запорізького державного медичного університету, Запорізької політехніки та Запорізького національного університету.

Таблиця 1

Основні напрями опрацювання рідкісних видань
в університетських бібліотеках України

Категорії	Бібліотеки ЗВО			
	технічні	юридичні	медичні	аграрні
Віртуальні виставки	10		3	7
БД, каталоги рідкісних видань	14	2	6	8
Корпоративні БД	1		1	2
Бібліографічні покажчики	12	2		2
Оцифровані колекції (віртуальні колекції)	8	1		
Віртуальні музеї				1
Окремий відділ рідкісної та цінної книги	3	1		1
Науково-пошукові роботи	4	2	1	1
Зв'язок з музеями	2		1	

Одним із важливих напрямів бібліотечної діяльності з галузевими колекціями рідкісних видань є створення бібліографічних покажчиків. За результатами веб-моніторингу встановлено, що 12 бібліотек технічних університетів, 2 аграрних та 2 юридичних ЗВО підготували бібліографічні покажчики з описом колекцій рідкісних та цінних видань. Наприклад, бібліографічний покажчик «Пам'ятки права: рідкісні та цін-

ні видання з фонду Наукової бібліотеки Національного університету “Одеська юридична академія”», який розроблено в межах проекту «Пам’ятки права», включає 14637 примірників.

Значну увагу цьому напряму роботи з фондом рідкісних видань приділяють фахівці наукової бібліотеки Національного університету кораблебудування (НУК) ім. адм. Макарова. У 2003 р. було видано бібліографічний покажчик «Коллекция раритетных, ценных и редких книг по судостроению и мореплаванию из фонда библиотеки УГМТУ», присвячений 100-річчю кораблебудівної освіти в Україні. В покажчику представлено раритетні видання – 58, цінні і рідкісні видання з суднобудування і мореплавства – 114. Усі документи, репрезентовані в покажчику, знаходяться у фонді НБ НУК ім. адм. Макарова. Друге, доповнене, видання покажчика було опубліковане у 2010 р. до 90-річчя НУК ім. адм. Макарова. Це праці із суднобудування і мореплавства, видані протягом XVIII–XX ст. Загалом до покажчика включено 108 раритетних та 182 цінних і рідкісних видання. Протягом 2020–2021 рр. проводиться активна робота над третім випуском бібліографічного покажчика.

Безперечно, підготовка бібліографічних покажчиків раритетів ґрунтується на здійсненні науково-пошукових робіт. Під час виконання аналізу галузевих колекцій виявлено, що до цієї роботи долучаються чотири бібліотеки університетів технічного профілю, дві юридичного та по одній аграрного і медичного. У процесі наукових досліджень бібліотечні фахівці використовують різні наукові методи, приділяючи особливу увагу застосуванню методу контент-аналізу.

Докладно вивчається зібрання книг XVIII – поч. XX ст. фахівцями НБ НУК ім. адм. Макарова. Наукові пошуки виконуються в тісній співпраці з музеями університету «С. О. Макаров» та «Історія Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова», а також музеєм суднобудування та флоту міста Миколаєва. Серед рідкісних видань, що підлягають поглибленому дослідженню, можна назвати прижиттєві видання адмірала С. О. Макарова та книги, опубліковані у друкарні Чорноморського гідрографічного депо (м. Миколаїв).

На основі опрацювання цінних та рідкісних видань наукова бібліотека Харківського національного медичного університету плідно

співпрацює з університетським музеєм у напрямі вивчення історії вишу, визначних подій, біографій провідних учених. Це також сприяло виявленню у книгах цікавих знахідок, зокрема запрошення автора підручника на професійну зустріч (1867 р.), квитанції про сплату членських внесків Товариства київських лікарів (1906–1907 рр.), каталожних карток з бібліотеки проф. М. С. Бокаріуса (1899 р.) та бібліотеки Харківського університету (1916 р.), фото, поштових карток, рекламних аркушів лікарських засобів. Такі предмети дозволяють скласти детальніше уявлення як про особливості розвитку галузі, так і про особистості науковців.

Активно відбувається вивчення фонду рідкісних видань у Науковій бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, загальна кількість якого складає понад 62 тис. одиниць рідкісних видань і рукописів, з них понад 50 тис. – видання історико-правової тематики, що вийшли друком від поч. XVIII ст. до 1945 р. Вагоме місце серед таких творів належить колекції «Праці вчених-теоретиків Харківської правової школи». Це іміджева колекція рідкісних видань XIX – поч. XX ст., що надає інформацію про спадщину 20 видатних харківських правознавців і містить 106 праць [5]. Про її важливість та актуальність свідчать результати проведеного фахівцями бібліотеки експрес-дослідження, що базується, насамперед, на аналізі кількості звернень до певного ресурсу, його складових і конкретних видань. Основним методом проведення дослідження бібліотекарі обрали метод інтернет-опитування користувачів [5]. При роботі з формування означеної колекції значна увага надається описові знайдених автографів відомих учених-юристів XIX – поч. XX ст. та визначенню маловідомої інформації.

Заслуговує на увагу й досвід НТБ ім. Денисенка Київської політехніки, в якій створено відділ раритетних і цінних видань. Колекція включає 8676 примірників. Працівники відділу здійснюють історичні розвідки, результати яких оприлюднюються на сторінках блогу «Стародруки Київської політехніки», у Facebook та професійній пресі.

Загалом, ґрунтовне вивчення рідкісних видань сприяє, по-перше, розширенню джерельної бази галузевої науки; по-друге, розкриттю невідомих раніше сторінок наукової думки минулого; по-третє, об'єктивному висвітленню особливостей розвитку галузі та визначних особистостей

у різні історичні періоди; по-четверте, введенню до науково-освітнього простору документів і фактів, які протягом тривалого часу були вилучені з інформаційного поля науки [7].

Одним із найактуальніших напрямів опрацювання рідкісних видань у бібліотеках закладів вищої освіти є переведення їх в електронну форму та поширення через відображення в нових моделях комунікації. Оцифровка книг сприяє вирішенню значної низки задач, зокрема [6, 9]:

- збереженню національного культурного надбання шляхом переведення текстів раритетів в електронну форму для користувачів;
- забезпеченню доступу до вітчизняного і зарубіжного досвіду галузевого реформування;
- організації доступу наукової спільноти, освітян та студентів до рідкісних та цінних видань;
- покращенню навчального процесу у сфері підготовки кадрів для різних галузей промисловості і науки;
- підвищенню іміджу держави серед інших фондоутримувачів раритетів.

У зазначених аспектах заслуговують на окрему увагу оцифровані колекції раритетних та цінних видань у бібліотеках технічних університетів. Зокрема, в електронній бібліотеці НБ НУК ім. адм. Макарова зібрано велику колекцію раритетних книг з суднобудування і мореплавства, серед них:

- 402 електронні копії Морських збірників починаючи від 1848 р. до 1919 р.; три аналітичні збірники «Указатель статей Морского сборника» 1875, 1881 і 1883 рр. Ці копії зібрано з різних відкритих джерел у мережі інтернет або надано друзями бібліотеки (В. Мацкевичем, Л. Трасповим та ін.);
- 25 електронних копій книг з історії флоту, таких як: «Записки морского офицера» (1836 р.), «Вооружение военных судовъ» (1857 р.), «Регламентъ ... Петра Первого ... о управленіи Адмиралтейства и верфи» (1764 р.), «Новороссійскіе календарі» на 1849, 1893, 1892 роки та ін. Зазначені копії також зібрано із різних відкритих джерел у мережі інтернет, а 5 із цих книг відскановано співробітниками бібліотеки, це: «Письма морского офицера», Ч. 2 (1825 р.), «Історія російського

флота в царствование Петра Великого» (1897 р.), М. Марич «Жизнь и плавания флота капитан-лейтенанта Федора Литке» (1949 р.), «Памятка гвардейского экипажа 1710–1910» (1910 р.), А. Позднев «Творцы отечественного оружия» (1955 р.);

- 5 електронних копій прижиттєвих видань адмірала С. О. Макарова, одну з цих книг відскановано співробітниками бібліотеки, це «Лекції барона Ф. Врангеля и Вице-Адмирала С. О. Макарова Об исследовании Северного ледовитого океана»;
- 7 електронних копій книг, які розповідають про життя та діяльність адмірала С. О. Макарова.

Заслуговує на увагу й інший галузевий цифровий ресурс – раритетні видання з права НБ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «e-LEGALIUM», який налічує 7743 примірники. У межах цифровізації рідкісних видань бібліотекою створено «Електронний архів “Законодавство України 1917–1945”», «Репринтні видання», «Цифрові меморіальні іменні колекції праць учених НЮУ».

Звернення до досвіду бібліотек провідних країн світу дозволяє стверджувати, що бібліотечні фахівці зарубіжжя віддають пріоритет структурізації і наповненості раритетних колекцій, здійснюють різноаспектні аналітичні розвідки окремих їхніх складових, переводять у цифрову форму. Так, наприклад, бібліотеки освітніх закладів США виокремлюють твори в рідкісні та цінні колекції, що відповідають хронологічним межах, науковості змісту, репутації автора, видавництва.

У бібліотеках юридичного профілю США відбувається формування колекцій за окремими напрямками права. Зокрема, в юридичній бібліотеці Єльського університету права (library.law.yale.edu) виділено колекції міжнародного, екологічного, договірної, порівняльного права. У бібліотеках Юридичної школи Вільямбург, штат Вірджинія (law.wm.edu), та Юридичної школи Льюїса і Кларка (library.iclark.edu) схожий підхід до систематизації колекцій рідкісних видань, але акцентується увага не тільки на їх тематичному поділі, але й на виділенні в окремі колекції творів видатних учених з права та вивченні їхніх зібрань.

Дослідження галузевих колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках дозволило визначити, що продуктивною формою інформування користувачів бібліотек про колекції рідкісних зібрань є ви-

користання інструментів цифрової комунікації. Найпоширеніші серед них – аудіо- та відеогіди, віртуальні виставки та віртуальні музеї. До ефективного презентаційного інструмента колекцій відносять віртуальні тури [9]. Серед 16 бібліотек аграрних університетів 7 пропонують віртуальні виставки цінних та рідкісних видань зі своїх колекцій. Також віртуальні виставки таких видань на своїх сайтах представляють 10 бібліотек технічних та 3 бібліотеки медичних вишів.

Загалом, політика формування галузевих колекцій має такі спільні риси:

- орієнтація на цінність видання для викладачів і студентів як частини історії галузі;
- відбір, виділення в окремі фонди та колекції, забезпечення збереження оригіналів творів;
- інформування користувачів про наявність рідкісних та цінних видань у фондах бібліотеки через сучасні засоби і канали комунікацій;
- переведення в цифрову форму та надання доступу до оцифрованих документів.

Також варто наголосити, що формування галузевих колекцій рідкісних видань вимагає поглиблення як спільної праці бібліотек, в яких зберігаються цінні та рідкісні видання певної галузі, так і розвитку партнерства бібліотек з архівами та музеями для найповнішого виявлення книжкової спадщини. Спільних рішень потребують й питання визначення унікальності видань, експертизи, а також правові, археографічні аспекти. Результативність співробітництва безпосередньо залежить від системної взаємодії. Пріоритетним завданням є налагодження ефективної співпраці бібліотечних працівників із представниками інших професій у формі партнерської моделі з метою формування цифрового галузевого ресурсу рідкісних видань.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що: вперше акцентується увага на вивченні галузевих колекцій книжкової спадщини в бібліотеках університетів України; виявлено спільні та відмінні риси у формуванні колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках; визначено основні напрями бібліотечної діяльності зі збереження, вивчення та просування в науково-освітньому просторі рідкісних видань; введено до наукового обігу маловідомі документи і матеріали.

Висновки. Узагальнено особливості формування галузевих колекцій рідкісних видань в університетських бібліотеках; визначено, що значна кількість проаналізованих бібліотек здійснює інформування користувачів про наявність рідкісних та цінних видань у своїх фондах через формування спеціальних баз даних та каталогів; виявлено започаткування діяльності щодо переведення рідкісних видань у цифрову форму та надання доступу до оцифрованих документів; доведено доцільність та необхідність розширення й поглиблення комунікаційних зв'язків між бібліотеками для організації спільних досліджень галузевих колекцій рідкісних видань та вивчення їх використання в науково-освітньому просторі університетів.

Список використаних джерел

1. Журавлева И. К., Самохвалова О. Ю. Электронные ресурсы отдела книжных памятников и ценных изданий ЦНБ ХНУ имени В. Н. Каразина: открытый доступ для исследований // Вісник ОНУ. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 59–74.
2. Ковальчук Г. Діяльність бібліотек зі збереження національної документальної спадщини: проблеми кооперації // Бібліотечна планета. 2010. № 3. С. 9–11.
3. Колекція раритетних, цінних і рідкісних видань по суднобудуванню і мореплаванню з фонду бібліотеки НУК : бібліогр. покажчик. 2-е вид., доп. / упоряд.: Т. С. Панченко, Т. Д. Королева, С. Ю. Кучерова. Миколаїв : НУК, 2010. 77 с.
4. Лисенко Л. В. Бібліотечні колекції та зібрання XIX–XX століття як об'єкт археографічного та джерелознавчого опису : автореф. дис. ... канд. іст. наук / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2004. 19 с.
5. Пасмор Н. П., Будецька О. О. Колекції рідкісних видань: проблеми збереження фондів у цифрову епоху // Розмаїття культур: історія і соціально-комунікативна природа Книги : матер. IV Міжнар. наук.-практ. семінару (Харків, 12–15 квіт. 2011 р.) / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Балт. Міжнар. Акад. (Латвія), Акад. б-ка Ун-ту Латвії, ПНТУ ім. Ю. Кондратюка. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. С. 170–176.
6. Лобузін К. В., Дубровіна Л. А., Гарагуля С. С., Горовий В. М. Цифрові бібліотечні ресурси та сервіси підтримки наукових досліджень : сучасні

- підходи та роль у науковій комунікації : аналітична записка / відп. ред. Л. А. Дубровіна; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2020. 60 с.
7. Шемаєва Г. В. Напрями розвитку бібліотеки в системі сучасної наукової комунікації // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. 2012. Вип. 35. С. 75–83.
  8. Griffin M. The Past, Present, and Future of Special Collections Library Literature // RBM: a J of Rare Books Manuscripts and Cultural Heritage. 2020. 21. No. 2. Pp. 63–77. <https://doi.org/10.5860/rbm.21.2.63>
  9. Kovalchuk T. Digitalization of Museum Communications in libraries [Electronic resource] / Belarusian State University of Culture and Arts // Digital Transformation : Book of Abstracts at BOBCATSSS 2021 Virtual Conference, 21st – 22nd January 2021, Porto / ed. by Ana Lúcia Terra, Milena Carvalho, Tania Todorova, María Carmen Rodríguez López ; Instituto Superior de Contabilidade e Administração. Electronic data. Porto, 2021. Mode of access: <https://cutt.ly/pbKjwa7> (data of access: 14.05.2021). Title from screen.
  10. Mann Ch. W. The Role of Rare Books in a University Library // The Courier. 1972. V. IX, No. 3. Pp. 25–31.
  11. Tether L., Campbell L. Ch. Early Book Collection and Modern Audiences: Harnessing the Identities of Book Collection as Collective Resources // RBM: a J of Rare Books Manuscripts and Cultural Heritage. 2020. 21. No. 1. Pp. 26–39. <https://doi.org/10.5860/rbm.21.1.26>

Hanna Shemaieva,

Doctor of Science in Social Communications

(Dr. Habil. in Social Communications), Professor,

Professor of Department of documentation and Ukrainian language,

H.E. Zhukovsky National Aerospace University

(Kharkiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-1053-989X

e-mail: annashemaeva@ukr.net

Tamara Kostyrko,

Candidate of Sciences in Social Communication (Ph. D in Social Communication),

Director of the Scientific Library,

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

(Mykolaiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-4175-9975

e-mail: tamara.kostyrko@nuos.edu.ua

Collections of rare books by branches of knowledge in University libraries

The purpose of the article is to update data on the formation of industrial collections of rare books in university libraries and introducing of obscure documents and materials scientific circulation. The research **methodology** is based on historical principles and usage of a scientific methods set: publications analysis; web monitoring of library sites; direct study of the individual university libraries experience in the formation of collections of rare publications; content analysis of little-studied documents. **Scientific novelty** of the research results are that: for the first time the focus is on the study of book heritage branch collections in the libraries of non-classical universities of Ukraine; common and distinctive features in the formation of rare publications collections in university libraries were revealed; the main directions of library activity on preservation, study and promotion in the scientific and educational space of rare editions are determined; little-known documents and materials were introduced into scientific circulation. **Conclusions.** Peculiarities of rare editions branch collections formation in university libraries are generalized; it is determined that a significant number of analyzed libraries inform users about the availability of rare and valuable publications in the library's fonds through the formation of special databases and catalogs; the initiation of activities to rare publications into digital form translation and providing access to digitized documents were made; the expediency and necessity of communication relations expansion and deepening between libraries for the organization of joint researches of rare editions branch collections and studying of their use in scientific and educational space of universities are proved.

Key words: book heritage, rare books by branches of knowledge, university libraries, formation rare collections, study of rare books.

*Стаття підготовлена 26 грудня 2021 року;
подана до друку 5 січня 2022 року.*